

ANTUN GIRON

ZAPISNIK KONFERENCIJE PROČELNIKA UPRAVNIH ODJELA KOTARSKIH NOO-a U OKRUGU HRVATSKO PRIMORJE POČETKOM PROSINCA 1944. GODINE

I

Okružni narodnooslobodilački odbor za Hrvatsko primorje osnovan je krajem travnja ili početkom svibnja 1943. godine.¹ Od svog osnutka pa sve do kraj 1944. god. Okružni NOO je nastojao svoju unutrašnju organizaciju uskladiti s uputama i odredbama ZAVNOH-a, tj. osnovati i organizirati odjele kao organe uprave nove revolucionarne vlasti.

Krajem travnja 1944. god. Okružni NOO za Hrvatsko primorje je osnovao i Upravni odjel.² Točnije, na svojoj sjednici 20. i 21. travnja Okružni NOO je izabrao pročelnika ovog Odjela i stavio mu u zadatak da organizaciju novoosnovanog Upravnog odjela uskladi s uputama Odjela za sudstvo i upravu ZAVNOH-a.³ Iz izvještaja Upravnog odjela Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje Predsjedništvu ZAVNOH-a krajem kolovoza iste godine vidljivo je da organizacija Upravnog odjela još nije bila u potpunosti provedena.⁴ Ni nakon savjetovanja upravnih odjela oblasnih i okružnih NOO-a koje je organizirao ZAVNOH krajem rujna 1944. god.⁵ Upravni odjel Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje nije bio u potpunosti organiziran, a ni početkom prosinca još

¹ Petar Strčić, Zapisnici sjednica Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Hrvatsko primorje 1943—1945. godine, Rijeka 1975, str. 30—32.

² Isto, str. 131.

³ Odnosi se na Okružnicu Upravno-sudskog odjela ZAVNOH-a izdanu u veljači 1944. godine; Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske, Zbornik dokumenata 1944/II, Zagreb 1970, str. 282—283.

⁴ P. Strčić, Zapisnici sjednica, n. dj., str. 178.

⁵ U dopisu Odjela unutrašnje uprave ZAVNOH-a Predsjedništvu navodi se, da su na konferenciji održanoj 22. rujna 1944. god. prisustvovali predstavnici NOO-a iz Pokuplja, Banije, Korduna, Like, Gorskog kotara, Hrvatskog primorja, Dalmacije i Cazina; Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske, Zbornik dokumenata 1944/III (dalje: ZAVNOH 1944/III), Zagreb 1975, str. 365.

uvijek nije bio uskladio svoju unutrašnju organizaciju s novim uputstvima Odjela unutarnje uprave ZAVNOH-a.⁶

Zapisnike sjednica Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje, sjednica organa Okružnog NOO-a i nekoliko izvještaja ONOO-a ZAVNOH-u objavio je Petar Strčić još 1975. godine.⁷ Pregledom niza arhiva Strčić je sabrao i objavio 33 dokumenta koji daju sliku nastanka, organizacionog učvršćivanja i rada Okružnog NOO-a od 1943. do 1945. godine. Zbog disperzirane građe i još nesređenih arhivskih fondova Strčić nije mogao pronaći i objaviti sve dokumente relevantne za prikaz rada i organizacione strukture Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje. Zato kao dopunu građi koja je već publicirana objavljujem zapisnik konferencije upravnih odjela kotarskih NOO-a na području okruga Hrvatsko primorje, jer je on bitan za prikaz izgradnje narodnooslobodilačkih odbora kao organa državne vlasti u Hrvatskom primorju tijekom narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije.

Prilikom redigiranja u cijelosti je poštivan tekst zapisnika, osim u slučajevima kad je bilo očito da se radi o grešci nastaloj prilikom pisanja zapisnika. Mjesta koja su ispravljana ili precrtavana u izvorniku naznačena su u bilješkama.

II Z A P I S N I K

Konferencije pročelnika Upravnih Odjela Kotarskih N.O.O. i za grad Sušak, održane dne 9 prosinca 1944 pod rukovodstvom Upravnog Odjela Okružnog N.O.O. za Hrvatsko Primorje.⁸

Konferenciji su prisustvovali: od strane O.N.O.O. tajnik drug Ferdo⁹ i sekretar Okružnog Suda drug Mladen.¹⁰ Od Upravnog Odjela drug Blaž¹¹ pročelnik, kao i ostali članovi.

Prisustvovali su pročelnici Upravnih Odjela za kotar Sušak i grad Sušak, te za kotareve Kraljevica, Crikvenica, Novi i Krk. Nisu bili zastupani kotarevi Senj, Rab i Pag.

— — — — —

Pročelnik Okružnog Upravnog Odjela nakon što je pozdravio prisutne prikazao je značaj i potrebu ove konferencije, te je predložio da se ista odvija po slijedećem dnevnom redu:

⁶ Od kraja rujna 1944. Odjel unutarnje uprave ZAVNOH-a uputio je oblasnim i okružnim NOO-ima nekoliko uputstava o organizaciji upravnih odjela, objašnjenja za njihov rad i osnivanju odborskih straža (Narodne milicije); ZAVNOH 1944/III, str. 349—352, 374—379, 391, 394—397, 398—399, 429—433, 514—524.

⁷ P. Strčić, Zapisnici sjednica, n. dj.

⁸ Historijski arhiv Rijeka, fond KNO-a Krk, kut. 3, strojopis, originalna kopija, 8 listova, 8 stranica.

⁹ Ivan Radetić.

¹⁰ Radetić.

¹¹ Kalafatić.

1. Politička situacija
2. Izvještaj pročelnika U.O. O.N.O.O.
3. Izvještaj po kotarevima
4. Diskusija i zaključci.

Prije prelaza na dnevni red drug pročelnik postavio je upit na prisutne drugove u koliko žele da se dnevni red nadopuni. Prisutni smatraju da je dnevni red potpun, te se prelazi na dnevni red:

1. *Politička situacija:* Prikaz političke situacije dao je pročelnik Upravnog Odjela O.N.O.O. drug Blaž već u početku svog govora, napomenuo je da se nalazimo ispred velike pobjede demokratskih snaga nad najvećim neprijateljem čovječanstva — Hitlerovim fašizmom. Ako usporedimo godinu 1941 sa godinom u kojoj se danas nalazimo, vidjet ćemo ogromnu razliku. Tu je prikazao razliku, napomenuo je da je godina 1941, bila godina dominacije fašističkog bloka na čelu s njemačkim fašizmom, dok se danas situacija iz osnova promijenila. Apsolutna dominacija i premoć nalazi se na strani demokratskog bloka na čelu sa SSSR. Fašistička Njemačka našla se osamljena — napuštena od svojih dosadanih satelita.

Osobito je naglasio drug pročelnik dolazak Crvene armije u našu zemlju¹² i od kolikog je to značenja za naš narod. Pomršene su iz osnova namjere vanjske i unutarnje reakcije, jer je naš narod dobio punu podršku i pomoć za svoje brzo i konačno oslobođenje. Umjesto spekulativne pomoći, koju je vanjska reakcija željela provesti preko UNRe,¹³ SSSR je podijelio svoj komad kruha sa našim narodom, Sovjetsko žito već danas stiže u našu zemlju.

Sada je drug pročelnik govorio o političkoj situaciji u drugim Evropskim zemljama i o borbi njihovih naroda za oslobođenje. Osobito se¹⁴ osvrnuo na prilike u susjednim zemljama: Bugarskoj, Rumunjskoj, Mađarskoj, Austriji, Italiji i Grčkoj.

Govoreći još o vanjskoj situaciji podvukao je općenito težnje ratujućih demokratskih naroda, da se što prije uništi neprijatelj i završi rat. Te su težnje doprinjele, da je demokratski blok toliko ojačao i da je njegova udarna snaga postala tako snažna.

Govoreći posebno o prilikama u našoj zemlji, govorio je drug pročelnik o zajedničkim operacijama i uspjesima naše N.O.V. sa Crvenom armijom. Oslobođenjem Beograda, rekao je on, dobio je naš narod svoj vojnički i politički centar. Beograd je do nedavno bio glavni oslonac svijetske reakcije na Balkanu, a danas je on centar slobodoljubivih težnji ne samo našeg naroda, već naroda cijelog Balkana i cijele srednje Evrope.

Govoreći još o domaćoj reakciji osobito se oborio na reakcionarno vodstvo HSS koje se veže sa ustašama i četnicima. Njihovo nastojanje, da u domobranstvu nađu oslonac za preuzimanje vlasti u Hrvatskoj. Upozorio je prisutne na makinacije reakcije HSS, da ubacivanjem u naše redove raznih pokva-

¹² Odnosi se na zajedničke borbe snaga NOVJ i snaga Crvene armije u Srbiji 1944. god. na osnovi sporazuma NKOJ-a i Komande sovjetskih snaga.

¹³ UNRRA — United Nations Reconstruction and Rehabilitation Administration (Uprava Ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu) osnovana je u Washingtonu 9. studenog 1943. godine.

¹⁴ Prethodno je stajalo: »je«, a ispravka je naknadno izvršena tintom.

renjaka, htjeli bi na taj način razoriti redove NOP iznutra. Tu misiju imao je i Košutić,¹⁵ ali je njegova namjera odmah prozrena i osujećena. Svi drugovi treba da budno paze na razne ovakove elemente i da o njihovom radu odmah izvještavaju.

Dalje je govorio o Moskovskoj i Teheranskoj konferenciji¹⁶ i o garancijama malim narodima, a tako i našoj zemlji. Zatim o sastanku Čerčil¹⁷—Staljin¹⁸—Molotov¹⁹ i Iden²⁰ na kojem je veliki dio razgovora bio posvećen Jugoslaviji i donešeni dragocjeni zaključci za naš narod. Dotakao se i pitanja Privremene vlade i njezinog karaktera.²¹ S tim u vezi, naročito je naglasio, da se značaj AVNOJ-a i Nacionalnog Komiteta nije ni u čemu promijenio.

Napokon je drug pročelnik govorio o prilikama u našem okrugu, koje nisu tako loše, ali što ne znači da nema dosta velikih poteškoća sa kojima treba računati. Neprijatelj se još uvijek služi raznovrsnim makinacijama kako bi pasivizirao našu borbu. On se služi raznim »narodnim zaštitama« (slučaj u Crikvenici), »Vatrogasnim četama« (slučaj u Novom i Crikvenici), »Todt«²² i ranije »Zemaljska policija« koja je kasnije slivena u domobranstvo (slučaj u Sušaku).²³ Isto tako i formiranje »Jadranske divizije« u Istri ima svrhu odvući pasivni dio naroda i time otupiti oštricu N.O.P.-a. Pred nas se postavlja, da uložimo sve svoje snage, da još pasivni dio naroda aktiviramo i mobiliziramo za obranu naše Domovine odnosno njezino konačno oslobođenje. Tu moramo uporno objašnjavati narodu podlu namjeru neprijatelja i domaće reakcije, da naš narod otrgne od NOP-a. Gdje nije moguć masovni rad, pojedinačno objašnjavati i tako mobilizirati pojedinca. Osobito je to potrebno danas kada se lome reakcionarne snage u zemlji i kod nas (slučaj Šarinića²⁴ na Sušaku), da poduzmemo sve kako bi mobilizirali i posljednjeg čovjeka jer je to jedini način, da pokušaj reakcije potpuno onemogućimo.²⁵

Nakon što je drug pročelnik dao svoj politički referat uzima riječ drug tajnik ONOO te pita prisutne u koliko imaju postaviti kakva pitanja i primjedbe na dani referat. Od strane prisutnih dolazi slijedeći upit: Pitanje Grčke, Albanije, Makedonije, Španije, Belgije, Norveške, Švedske, Mađarske i Turske. Zatim je postavljeno pitanje o odlasku Košutića na oslobođeni teritorij i pitanje odnosa Nacionalnog Komiteta i Privremene Vlade i NOO s druge strane. Na sva postavljena pitanja dali su drugovi tajnik ONOO i pročelnik U.O. opširni odgovor.²⁶

¹⁵ August.

¹⁶ Moskovska konferencija održana je od 19—30. listopada 1943. godine, a Teheranska konferencija od 28. studenog do 1. prosinca iste godine.

¹⁷ Churchill Winston.

¹⁸ Josif Visarionovič.

¹⁹ Vjačeslav.

²⁰ Eden Anthony.

²¹ Vjerojatno se odnosi na sporazum Tito—Šubašić postignut 2. studenog 1944. god. nakon pregovora u oslobođenom Beogradu.

²² Ova je organizacija u Hitlerovoj Njemačkoj dobila naziv po svom osnivaču, ministru naoružanja III Reicha, Fritzu Todtu.

²³ Tekst u zagrama dodan je tintom.

²⁴ Mario.

²⁵ Nakon ovog pasusa u novom redu je precrtano: »2. Izvještaj pročelnika U.O. ONOO o radu«.

²⁶ Dvije posljednje riječi u tekstu su dopunjavane tintom.

2. *Izvještaj pročelnika Upravnog odjela o radu:* Drug pročelnik dao je prikaz o radu Upravnog Odjela ONOO i o njegovom formiranju u vezi sa novim direktivama Odjela Unutarnje Uprave ZAVNOHA.²⁷ Naglasio je potrebu popunjenja pojedinih podotsjeka sa odgovornim i provjerenim društvima. Dao je prikaz o organizacionom stanju Upravnog Odjela ONOO i podvukao manjkavosti u tom pogledu. Kao najnužnije za sada ukazuje se potreba, da se Okružni Upravni Odjel, koji sa pročelnikom broji pet članova, popuni sa još najmanje²⁸ dvojicom drugova i to u Opče Upravnom Otsjeku za mobilizaciju i u Otsjeku za Javnu Sigurnost, za pobijanje kriminala i nadzor nad tržištima. Popunjenje komandnog kadra za Narodnu Miliciju također je važno i hitno pitanje. Zatim se još osvrnuo na sam rad Kotarskih Upravnih Odjela, i gradskog Sušak te je konstatirao, da je prema dobivenim okružnicama vrlo malo učinjeno. U mnogome je krivnja u u tome, što Okružni Upravni Odjel do sada nije bio popunjen sa dovoljnim brojem članova i nije bilo moguće pružanje pomoći na terenu u odgovarajućoj mjeri. Osvrnuo se također na potrebu hitnog formiranja Narodne Milicije u kotarevima i dao potrebne upute u tom pogledu. U prvom redu potrebno je formirati komandni odnosno rukovodeći kadar s ponekoliko članova Milicije.

3. *Izvještaji po kotarevima:* Kraljevica: Upravni Odjel ima samo pročelnika. Kako je rad Odjela na terenu otežan, to se do sada nije ukazala potreba da se postave referenti. Predviđeni su referenti i to za Opče Upravni Odsjek drug Stanko Kanjer koji se nalazi u Komandi Mjesta Kraljevica i Vinko Polić koji se nalazi u 4 Gupčevom Bataljonu.²⁹ Ove drugove bi trebalo osloboditi njihove dužnosti u NOV i zadužiti ih u Upravnom Odjelu. Naš kotar je gotovo sav u žici pod kontrolom neprijatelja te je rad općinskih NOO ilegalan i prema tome vrlo otežčan. Upravne poslove kod Općinskih NOO vrše tajnici. Po svim uredima u neprijateljskom uporištu postavljeni su povjerenici koji imaju dužnost sačuvanja arhive od eventualnog uništenja po neprijatelju. Naš rad do sada sastojao se u glavnom na prikupljanju podataka i sastavljanju³⁰ mobilnih spiskova. Sastavljeni su spiskovi: Spisak obveznika I i II poziva. Riješeni su u glavnom svi spisi Upravnog Odjela. Propusnice se izdaju svim osobama osim onima koji imaju kod kuće dezertere i neprijateljski raspoložene prema NOP-u. U posljednje vrijeme izdajemo legitimacije članovima NOO i drugih antifašističkih organizacija. Postavili smo si u zadatak, da upotpunimo naš Upravni Odjel sa referentima, a također i jednom kancelariskom silom, Prikupljamo podatke za vojne registre svih vojnih obveznika.

Na referat se primjećuje: drug u svom referatu iznosi da su predviđeni drugovi za popunjenje Upravnog Odjela, koji se nalaze u NOV, našto taj-

²⁷ Odnosi se vjerojatno na dvije okružnice Odjela unutarnje uprave ZAVNOH-a i to: Okružnicu od 29. rujna 1944. god. u kojoj se daje uputstvo za rad odsjeka za javni red i sigurnost na suzbijanju kriminala i Okružnicu izdanu početkom listopada 1944. god. s uputama za osnivanje Narodne milicije; ZAVNOH 1944/III, str. 349—352. i 374—379.

²⁸ Iza riječi »najmanje« koja je dopunjena tintom križane su riječi: »je sa još«.

²⁹ Odnosi se na 4. bataljon 1. udarne brigade 13. primorsko-goranske udarne divizije.

³⁰ Riječ »sastaljanju« je u izvorniku ispravljana tintom.

nik ONOO drug Ferdo odgovara, da je to nezgodno i nepraktično uzimati vojsci potrebne borbe, a osobito ove koji popunjavaju komandni kadar, te preporuča da se drugove za Upravni Odjel kooptira iz raznih anti-fašističkih organizacija i nižih NOO. Sam referat je vrlo manjkav te se iz njega ne može vidjeti cjelokupni rad Upravnog Odjela, pa su drugu postavljana razna pitanja. Nakon što se dobila jasna slika o organizaciji i radu dane su drugu slijedeće direktive i zadaci: Pripremati vojne obveznike za mobilizaciju na dobrovoljnoj bazi, prikupiti podatke o kriminalu o švercu. Drug izjavljuje da većeg kriminala nema a šverc se javlja u vidu općenite pojave -- zamjena raznih artikala. Što se tiče mobilizacije drug se tuži na dezertere, koji su, jaka kočnica za provođenje mobilizacije, jer pronose razne neistine o redu u našoj vojsci.

Crikvenica: Upravni Odjel formiran je početkom svibnja 1944. Već tada osnovane su sve knjige i zabilježnice prema uputama ZAVNOHA. Odjel se sastojao od pročelnika i jednog referenta, koji je vodio oba otsjeka. Taj referent bio je Lončarić Ivan koji je pred nedavno kooptiran u Okružni U.O. Rad do sada sastojao se u glavnom na riješavanju dopisa i na prikupljanju podataka po svim referatima Upravnog Odjela. Kao glavni poslovi do sada bili su ovi: sastavljen je popis stanovništva u našem kotaru. Po mobilizaciji sastavljeni su mobilni spiskovi za I i II poziv. Za sve Općine osim za Crikvenicu jer je tu jako neprijateljsko uporište i otežan rad tamošnjem Općinskom NOO. Sama mobilizacija provedena je već ranije a vojne obveznike koji su još kod svojih kuća postepeno se mobilizira nešto na dobrovoljnoj nešto na prisilnoj bazi. Tako je mobilizirano u mjesecu listopadu 15 osoba — stručnjaka za Komandu Područja i Mornaricu. U općinama gdje imamo direktni kontakt, dezertera nema osim nekoliko u Driveniku. Međutim u samoj Crikvenici imade što dezertera iz vojnih jedinica što onih obveznika koji se nisu odazvali pozivu vrlo veliki broj cca 300. Mobilizacija je nemoguća. Izaslanik Ovog odjela prisustvuje svim priredbama i javnim skupštinama, te kontrolira njihov rad. Sve priredbe i javne skupštine protekle su u potpunom redu i miru.

Većeg kriminala nema. Od nedavna bio je u Driveniku poznati bandit Ahel³¹ koji je uz pomoć njemaca i ustaša vršio razna nasilja i pljačke bio je tako opasan da se moralo pristupiti tome da ga se makne i to je jednoga dana učinjeno tako da je po našim borcima iz zasjede ubijen.

Šverca imade osobito u Crikvenici. Prikupljaju se podaci o švercerima i crnoburzijancima, a također i o kriminalu sklonim osobama.

Narodna Milicija nije formirana, predvidili smo tri druga od kojih jedan odgovara za vodnika, nastojati će se mobilizirati još nekoliko drugova i formirati Nar. Miliciju.

Kontrola kretanja provodi se u sporazumu sa komandom Mjesta. Izdaju se propusnice za oslobođeni teritorij radi nabave živežnih namirnica. Legitimacije izdajemo članovima NOO-a i drugih organizacija.

³¹ Možda se odnosi na Franju Ahela iz Drivenika o kojem u dokumentu Kotarskog komiteta KPH Crikvenica od 26. srpnja 1944. god. stoji da je preuzeo svu trgovinu mesom i otišao u ustaše; Centar za historiju radničkog pokreta i NOR Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara — Rijeka, film XLIV/121—131.

Pored poslova koji spadaju direktno pod njegov djelokrug, ovaj Upravni Odjel obavljao je do sada i razne druge poslove. Za štab II pom. Obalnog sektora prikupili smo podatke o stanju luka i lučkih uređaja za organizaciju pomorske službe. Upravni Odjel imao je preko sebe i poštu. Tu smo nekoliko puta primjetili da su razni paketi otvarani i oštećeni. Nije se moglo ništa ustanoviti, jer pošta iz otoka Krka ide preko više ruku bez ikakvih potvrda o preuzimanju.

Na referat se primjećuje: Potrebno je popuniti odjel tako da sa pročelnikom broji tri člana. Kako su za Narodnu Miliciju predviđena tri druga a između njih tek jedan odgovara za komandni kadar t. j. za vodnika, potrebno je da se pronađe jedan drug za delegata i na taj način bi se postavio temelj za formiranje Narodne Milicije u tom kotaru. Potrebno je političko djelovanje na obveznike u Crikvenici kako bi se kod mobilizacije postigao što bolji uspjeh. U pogledu kriminala potrebno je prikupiti podatke prema dostavljenim formularima, isto tako za švercere te iste čim prije dostaviti U.O. ONOO.

Krk: Upravni Odjel sastoji se od tri lica i to pročelnika i dva referenta od kojih jedan za Opću upravu a drugi za Javnu Sigurnost. Drug koji je zadužen za Javnu Sigurnost ne nalazi se u sjedištu Upravnog Odjela, već poslove svršava kod svoje kuće. Narodna Milicija je formirana, ima 12 članova. Jedan od tih popunjava dužnost vodnika, dok delegata treba pronaći i postaviti. Mobilni spiskovi su sastavljeni za I i II poziv, također spiskovi tovarnog blaga i opreme. Poduzete su mjere za mobilizaciju. Protiv dezertera poduzete su represalije, konfisciranjem imovine. Ove mjere djelovale su na ostale dezertere te je veći broj njih odazvao se u NOV i Mornaricu. Pitanje mobilizacije i dalje je aktuelno u nekim Općinama te imamo plan kako ćemo istu provesti. Predviđa se povoljan uspjeh. Kriminal je manjeg karaktera ali dosta raširen. Krađe ovaca na komunadi (zajedničko dobro) su česte. Trojicu kriminalaca smo otpremili na prisilan rad. Osim toga na prisilan rad otpremili smo tri politički nepoćudna elementa. Popis sumljivih još nije sastavljen. Konfiskacija je obavljena kod triju dezertera. Za Komandu Prim. Područja sudjeluje U.O. u komisiji za rekviziciju volova za ishranu vojske. Profesionalnog šverca nema. U Općini Omišalj postavlja se pred nas problem cigana kojih imade cca 30, skoro svi starci i žene — nesposobni za rad. Isti vrše razne krađe da bi se prehranili. Naći će se izlaz za rješenje ovog pitanja. Popis pučanstva nije obavljen te imamo plan osnovati posebnu komisiju koja će to obaviti. Ne raspolažemo sa propisanim formularima pa molimo da nam se kakvi dostave.

Na referat se primjećuje: Drug zadužen za Javnu Sigurnost morao bi biti stalno u sjedištu Upravnog Odjela i posvetiti se isključivo toj dužnosti a da bi mogao izvršiti zadatke koji se pred Otsjek postavljaju. Drugu je postavljeno pitanje u pogledu konfiskacije imovine kod dezertera t.j. na kakav način je izvršena konfiskacija? Tu se konstatira, da je ona izvršena bez pravomoćne sudske presude pa se druga upućuje da je za svaku konfiskaciju potrebna prethodno sudska presuda, a buduć nije tako postupljeno ima se naknadno povesti sudski postupak. Za upućivanje na prisilan rad trojice nepoćudnih morala je biti prethodno sudska presuda, jer nitko ne može biti lišen slobode a da za to nema opravdanog razloga i presude. Drug objašnjava taj postupak time što je rad otežan uslijed blizine neprijatelja.

Novi: Upravni Odjel formiran je 10 maja o.g. U početku je rad zapinjao jer nije bilo stručnog lica. Od kako smo dobili istog rad se počeo prilično razvijati Upravni Odjel djeluje na čitavi oslobođeni i poluoslobođeni teritorij Kotara osim na mjesto Novi u kojem je neprijateljsko uporište. Činovnik ovog Odjela radi i u drugim Odjelima te tako rad u ovom Odjelu ponekad zastane. Popis stanovnika je obavljen Mobilni spiskovi I, II poziva su sastavljeni. Također su prikupljeni drugi podaci po mobilnom referatu. Ispitali smo teren za naknadnu mobilizaciju i pri tom ustanovili da se kod svojih kuća nalazi još priličan broj vojnih obveznika. (poziva I. — 283, a II poziva 260.) Od toga je u NOO i drugim Anti-fašističkim organizacijama 90. Mobilizacija ovog ljudstva postepeno se provodi tako, da smo od konca jula o.g. mobilizirali skoro cijelo 1927 godište i djelomično ljudstvo I i II poziva — ukupno 64 borca. U pogledu kriminala sastavili smo popise osuđivanih, ranije osuđivanih i sumljivih radi naklonosti kriminalu. Kriminala većeg karaktera nema. Šverc se pojavljuje ali u manjoj mjeri. Ima ga u Novom i Ledenicama. U Ledenicama kažnjeno je zbog šverca nekoliko osoba, a švercerima u Novom dostavljene su stroge opomene. Sedmorici osoba zabranili smo kretanje na neoslobođeni teritorij zbog primanja ustaške aprovizacije. Dvojici zabranili smo kretanje na neoslobođeni teritorij zbog prodavanja raznih artikala u neprijateljskom uporištu. Administrativnim kaznama kaznili smo do sada 5 lica. Konfiskaciju imovine izvršili smo nad imovinom Ane Butković iz Povilja jer je radila protiv NOP-a, a sin joj je osuđen na kaznu smrti po vojnom sudu. Kontrola kretanja provodi se, propusnice izdajemo za oslobođeni teritorij. Narodna Milicija još nije formirana, ali se pristupilo tome radu.

Saradnja sa vojno pozadinskim vlastima je dobra u svakom pogledu. Ona dolazi do izražaja osobito kod rekvizicije konja i druge stoke.

Na referat se primjećuje: Upravni Odjel potrebno je popuniti tako da sa pročelnikom broji najmanje tri člana. Za mobilizaciju potrebno je pripremiti teren t.j. uslove da bi se ista mogla obaviti u selima gdje još ima mogućnosti. U Novom je potrebno političko djelovanje. Buduć je ustanovljeno da postoje izvjesni kanali za šverc mesom koje se otprema u neprijateljska uporišta poduzeti mjere da se šverc onemogućí i krivca kazni. Administrativne kazne koje se izriču u buduće dostavljati u prepisu Up. Od. ONOO.

Kotar Sušak: Upravni Odjel formiran je od 5 članova. Za svaki odsjek zadužena su po dva druga. Konfiskacija je bilo 11 slučajeva, od kojih jedna na temelju sudske presude. Mobilizacija je djelomično provedena uz asistenciju čete Komande Mjesta Kraljevica. Polovica od prisilno mobiliziranih je dezertirala. Pripremamo teren i plan za mobilizaciju obveznika³² I poziva, u općinama gdje za to postoje mogućnosti. Obveznike II poziva namjeravamo mobilizirati za javne radove. Propusnice se izdaju kao i legitimacije drugovima iz organizacija, isto tako i privatnim licima izvan neprijateljskog uporišta. Narodna Milicija još nije formirana, tek smo predvidili 15 drugova. Komandni kadar popunit ćemo drugovima koje će nam otstupiti Komanda Mjesta Sušak. Imade manji postotak³³ kriminaliteta — u toku

³² Prethodno je stajalo: »pozivnika«. Ispravka je izvršena tintom.

³³ Prethodno je stajalo: »postupak«. Ispravka je izvršena tintom.

su istrage za neke slučajeve. Sastavili smo popis sumljivih lica, ali nam za neke manjkaju konkretni podaci koje ćemo postepeno prikupljati. Šverca imade i taj se može podijeliti u 2 dijela, šverc većeg omjera i šverc manjeg omjera. Šverc većeg omjera odvija se u neprijateljskim uporištima gdje su naše mjere za pobijanje toga onemogućene. Šverc manjeg omjera radi lične prehrane u pasivnim općinama. Pored šverca postoji izvjesno nabijanje cijena osobito mesu i mlijeku.

Upravni Odjel osjeća se samostalan i rad će se moći pravilno odvijati.

Na referat se primjećuje: potrebno je da se protiv lica nad kojima je obavljena konfiskacija imovine bez presude povede naknadno sudski postupak. Protiv nabijača cijena izricati administrativne kazne. U pogledu šverca pronalaziti kanale i švercere te o istima voditi evidenciju po mogućnosti kažnjavati. Na upit u pogledu sumljivih lica drug kaže da su većim djelom pripadnici reakcionarne klike Mačeka i da se nad istima vodi nadzor. U pogledu mobilizacije konstatira se da je ista moguća samo prisilnim mjerama i to u općinama Krasica i Grobnik, gdje imade za mobilizirati cca 100 obveznika. Preporuča se drugu da se i politički djeluje na vojne obveznike kako bi mobilizacija imala što bolji uspjeh.

Grad Sušak: Odjel imade sa pročelnikom 7 članova. Rad je skučen sveden na najmanju mjeru, jer se odvija ilegalno, u vrlo jakom neprijateljskom uporištu. Sada se radi na mobilnim spiskovima i trebati će uložiti mnogo truda i vremena dok se prikupe potrebni podaci, obzirom na veliki broj stanovnika i ilegalni rad. Narodna Milicija nije formirana, već postoje ilegalne straže koje imaju zadatak da pri oslobođenju zaposjednu izvjesne objekte t.j. vojničke kasarne, magazine i druga skladišta tako i da održavaju red saobraćaja na cestama. Konfiskacija i administrativnih kazni nismo imali. Šverc je razvijen u vrlo velikoj mjeri, isto tako nabijanje cijena, tako da 1 Kg teletine stoji 400.— Lira, 1 Kg govedine 300.— Lira. Mobilizacija je moguća samo na dobrovoljnoj bazi. Potrebno je konstantno i uporno političko djelovanje jer neprijatelju³⁴ uspijeva pasivizirati mase za našu borbu. Političke makinacije i intrige Mačekovaca,³⁵ Autonomasaša,³⁶ Liburnista³⁷ nemaju podršku u narodu jer je narod velikim djelom uz NOP. Ali je dosta pasiviziran i parola »očuvanje glave« je dosta udomačena. Kriminal je također u priličnim granicama raširen. Glavni motivi za to jesu osiromašenje tokom rata. Na ulicama se viđa sirotinja. Općenita je pojava da su se i djeca počela baviti švercom n.p. preprodajom šibica, cigareta i drugih stvari. Postoje uvjeti za razvitak tajne prostitucije u većem razmjeru, obzirom na blizinu susjednog grada Rijeke.

Na referat se primjećuje: U pogledu ilegalne straže koja je formirana preporuča se da se ista reformira u Narodnu Miliciju, koja bi za sada djelo-

³⁴ Prethodno je stajalo: »neprijatelj«. Ispravka je izvršena tintom.

³⁵ Prethodno je stajalo: »Mčkovaca«. Ispravka je izvršena tintom.

³⁶ O autonomašima vidi: »Glas Istre« br. 15 od 4. lipnja 1944, br. 28 od 20. prosinca 1944, i br. 5 od 1. ožujka 1945. godine; »Il Nostro Giornale« br. 4, ožujak 1945. godine; Aldo Bresan—Luciano Giuricin, Fratelli nel sangue, Rijeka 1964, str. 195; Radule Butorović, Sušak i Rijeka u NOB, Rijeka 1975, str. 395—396.

³⁷ O Liburnistima vidi: Vinko Antić, Sušak—Rijeka i okolica u narodnooslobodilačkoj borbi, Rijeka—Zbornik, Zagreb 1953, str. 372; R. Butorović, Sušak i Rijeka u NOB, n. dj., str. 394—395.

vala u ilegali, i tu upoznati sa zadacima Narodne Milicije, kako bi u danom momentu mogla preći iz ilegalnog u javni rad. U pogledu kriminala i šverca pronalaziti kanale i počinitelje, osnovati evidenciju sa konkretnim podacima i te podatke dostaviti Upravnom odjelu ONOO. Popis ranije kažnjavanih radi kriminala pribaviti iz registra tamošnje policije preko pouzdanih drugova. Na predlog druga tajnika ONOO stavlja se u dužnost, da se izradi elaborat-plan za preuzimanje vlasti u gradu. U diskusiji po gornjem referatu konstatira se da je za sada formiran samo Opće Upravni odsjek u kojem je za svaki referat zadužen po jedan drug, pa se preporuča, da se za sada sa istim brojem članova formiraju oba Odsjeka, tako da pojedini drugovi preuzmu po nekoliko referata.

4. *Diskusija i zaključci:* Po gore iznesenim referatima i po svima pitanjima Upravnih odjela vođena je diskusija pa se došlo do slijedećih zaključaka:

Da upravni odjeli kotarskih NOO i grad Sušak nisu organizirani kako to predviđa direktivna okružnica Odjela Unutarnje Uprave ZAVNOHA t.j. U.O. nisu popunjeni sa potrebnim brojem članova. I prema tome nemoguć je pravilan i uspješan rad.

Da nisu prikupljeni svi podaci potrebni za dobru organizaciju i rad U.O. Također nisu osnovane kod pojedinih U.O. knjige koje treba voditi.

Da pročelnici U.O. nisu barem u dovoljnoj mjeri upoznati sa zadacima i radom U.O.

Da nije formirana Narodna milicija kod kotarskih U.O. i za grad Sušak, osim za kotar Krk.

Zatim se prešlo na proučavanje okružnica za organizaciju i rad U.O. Vođena je diskusija, postavljani razni upiti i davana objašnjenja što su drugovi pratili sa najvećim interesovanjem i izrazili želju da se ovakve konferencije češće održavaju.³⁸

Pred drugove postavljeni su slijedeći zadaci:

1. Popuniti Upravne Odjele sa dovoljnim brojem članova i pravilno ih zadužiti po referatima. Drugove koje se kooptira da su povjerljivi i pouzdani članovi našeg pokreta.

2. Prikupiti i dostaviti sve podatke prema dosada izdanim okružnicama, zatim osnovati potrebne knjige prema direktivi Odjela Unutarnje Uprave ZAVNOHA.

3. Pripremiti planove za silazak u do sada neoslobođena mjesta, iste dostaviti Okružnom U.O.

4. Tajnike općinskih NOO upoznati sa poslovima Unutarnje uprave — u tu svrhu sazivati konferencije kod Kotarskih U.O.

5. Formirati Narodnu Miliciju. Za prvo vrijeme barem komandni kadar.

6. Urediti međusobne kurirske veze kako između Općinskih NOO i Kotara tako između Kotarskih NOO i Okružnog NOO.

³⁸ Iza riječi »održavaju« strojem je križana riječ »pred«.

7. Da se drugovi Kotarskih U.O. i grada Sušaka po svim pitanjima obraćaju neposredno i lično Upravnom odjelu ONOO kako bi se uspostavila što tijesnija saradnja i rad što pravilnije odvijao.

Prije nego što je zaključio konferenciju drug pročelnik ONOO održao je kraći govor u kome se dotakao odnosa pročelnika U.O. naspram ostalih članova kao i odnosa članova U.O. naspram pročelnicima U.O. kao članovima Narodne vlasti. Naglasio je kako ti odnosi moraju biti srdačni i drugarski, jer je samo tako zagaranatovan uspješan i skladan rad. Zatim je dao upute za mobilizaciju i tu istaknuo kako je potrebno voditi borbu za pojedinog čovjeka. Ukazao je na nedostatak u davanju izvještaja o političkim prilikama u kotarevima što izgleda da drugovi pročelnici — tom pitanju ne posvećuju dovoljnu pažnju. Napokon je dao upute za vođenje dnevnika o radu koji će biti dobar priručnik kod sastavljanja redovitih izvještaja i za kontrolu samog rada. Još je upozorio na potrebu brzine u riješavanju poslova i zatim zaključio konferenciju sa borbenim pozdravom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Riassunto

VERBALE DELLA CONFERENZA DEI CAPI DI SEZIONI AMMINISTRATIVE DEI COMITATI DISTRETTUALI POPOLARI DI LIBERAZIONE NEL CIRCONDARIO DEL LITORALE CROATO DEL 1944

Comitato Circondariale Popolare di Liberazione del Litorale croato viene fondato verso la metà del 1943. Fino alla fine del 1944 lo stesso cercò di coordinare la sua organizzazione interna con le istruzioni e le direttive del Consiglio Antifascista Popolare Territoriale di Liberazione della Croazia, cioè fondare e organizzare le sue sezioni come gli organi amministrativi del nuovo governo rivoluzionario.

Verso la fine del 1944 la sezione del Comitato Circondariale Popolare di Liberazione organizzò una conferenza dei capi delle sezioni amministrative che funzionavano nel territorio del Circondario del Litorale croato. Alla conferenza che si tenne il 9/12 1944 parteciparono i capisezione dei Comitati Circondariali Popolari di Liberazione di Sušak, Kraljevica, Crikvenica, Novi e Krk. Partecipò anche il caposezione del Comitato Popolare di Liberazione di Sušak, mentre i rappresentanti dei distretti di Senj, Pag e Rab non parteciparono. La conferenza fece un'analisi dell'organizzazione e del lavoro della Sezione amministrativa del Comitato Circondariale Popolare di Liberazione del Litorale croato, delle sezioni amministrative dei comitati distrettuali popolari di liberazione, sono date le istruzioni per il lavoro futuro.

Preveo: Mr **Jakov Jelinčić**